

Hill street blues-en sindromea

Telebistaren kanal ugaritan nabigatzen nengoela, hara non eta Elena Irureta polizia nazional. Aho bete hezur nire begiek ziurtatu nahi izan zuten dinbi-danba hartan ikusitakoa. Egia biribila zen, Espainiako T5ean nengoen eta Elena Irureta polizia nazionalaren uniforme soinean, komisaldegian eroso.

El Comisario telesaioa euskal aktorez josita dago. Iru-retaz gain, Klara Badiola, Txema Blasco... ikusi ahal izan ditugu espainiar polizien kontuak pantailaratzen duen saioan. Madrilerako ihesa nabari-nabaria da Euskara Herria txiki geratu zaien aktoreen artean.

Madrileko telesaioetatik (*Médico de familia, Querido maestro...*) itzuli den Aitor Mazo, berriz, ertzainburu daukagu gure txoritokian. ETBk *Ertzainak* saioa plazaratu du, Madrilen *El comisario* hasi den une berean. Patuak estreinaldi biak elkartu eta gainera, estetikaren ildo beretik abiarazi ditu. Biak, polizia gizatartzeko bidezidorrean.

Hill street blues (*Canción triste de Hill street*, Espainiako telebistan) ekarri digute gogora. Hartan, poliziak okertzen ziren, gizakiak legez. Bihozberak ziren, gizakiak legez. Maitemintzen ziren, gizakiak legez. Eta Atlantikoaz beste aldetik heldu zaigun polizia telesaio uholdea horren kantitate handikoa izan den, non geureganatu baititugun amerikarren gehiegikeria guzti-guztiak.

Errealitatea eta sortutakoaren labana zorrotzean zintzilik, orain polizia nazionala eta autonomikoaren txanda da. Zertarako aipatu nazionalen komisaldegietan tortura eguneroko menua dela edota brasildar emakume bat bortxatu arren aske geratu den Bilboko polizia? Telebistako fikzioan, aldiz, dena da samurra, dena da gozoa.

Inor ez ote da oroitzen nola ertzainek (benetakoek) Gerestak (su etenean zegoen etakidea) bere buruaz beste egin zuela behin eta berriro adierazi eta hainbat proba ez-

kutatu zutela? Telebistako fikzioan, aitzitik, dena da zuzena, dena da legala.

Aitortu behar dut Elena Irureta polizia nazional ikus-teak nire baita nahiko asaldatu duela. *Ama Begira Zazu* teatro lan arrakastatsuen zuzpertzaileetako bat zen eta orain gutxi arte Lehendakari-sukaldariaren emaztea *Jaun eta Jabe*-n. Euskaldunon onespena eskuan zuen, gaur Espainiakoarenaren bila badabil.

Honez gain, Iciar Bollainek adierazi berri du Elena Irureta bere aktore kutunetakoa dela. Zinema zuzendariaren film bietan (*Hola estás sola* eta *Flores de otro mundo*, azken hau Cannesen La Semaine de la Critique sailean irabazle) egin baitu lan. Dirudenez, Espainiako zinema-aren atek parez pare ireki ditzakete.

Zeluloide esperientzia hauetan, berriz, arteari dago-kion ogibideari aurre egiteko beste era bat dugu. Azken batean, Iciar Bollainek Ken Loachen (zinema britainiar-aren begirada sozialaren maisua) begirunea eskuratu baitzuen *Tierra y Libertad* lan hunkigarrian.

Norabide duin eta egokia aukeratzen duen aktorerik nekez aurkitzen da. Merkatu libre honetan norberak ahalik eta hoberen bilatzen du lana. Besterik ez.

ET (Euskara Teatroan, Euskara Telebistan)

Mireia Gabilondok eztabaida biztu zuen *Euskaldunon Egunkaria*-n urte hasieran. Programatzaileei leporatu zien antzezlanen euskarazko bertsioen zokoratzea. Euskal Herriko hiriburuetan euskaraz antzeztea mirakulua zela eta egitekotan egunik eta ordurik txarrean eskaintzen zela zioen.

Beste aldetik, programatzaileek (EAEko Sarean bildutakoak, behinik behin) iaz euskarazko helduentzako antzerki gutxiago antolatu zutela aitortu zuten prentsaurre batean maiatzean. 1997. urtean 79 emanaldi taularatu baziren ere, 1998an 64 ekinaldi baino ez. Beraz, 15 emanaldi gutxiago. Gainera, ez zuten azaldu antolatu antzezlanak zein egunetan eskaini ziren. Baina esku artean ditu-

gun datu gehienek euskarak ez duela datarik onenak bereganatzeko aukera handirik ondorioztatzen dute.

Mikel Martinezek, Maskarada taldearen aktoreak, honela zioen *Argia*-n eginiko elkarrizketa batean: «Gaur egun, publikoaren 'ordezkaria' programatzailea denez, bere esku uzten da hori. Gertatu izan zaigu nahikoa herri euskaldun batean gaztelerazko emanaldia egitea. Askotan ez dakizu nola jokatu».

Ziur naiz desorekak argi eta garbiak direla. Euskal Herriko antzerkian gaztelaniazko nagusitasuna aspaldidanik salatu dugun kontua da. Dena den, erantzukizun guztiguztiak ez daude erakunde profesionalen eskuetan. Programatzaileen eskuetan, alegia.

Kontuan izan Donostiako Azokan antzerkigileek den-dena gaztelaniaz egitea erabaki dutela. Kanpora begira burutu ei da. Beraz, gu geu egiten gaituenaren adierazgarri bakarra lekutan geratuko da. Katalunian ez da hone-lakorik gertatzen!

Aitor Mazok *De bat a bat* katalanez argitaratzen den aldizkarian honela zioen: «El teatre en euskera passa un mal moment, si el comparem al de fa alguns anys. Hi ha algunes excepcions, però la majoria d'obres no són originalment fetes en euskera». Sasoi ilunak euskarazko antzerkirako.

Hala ere itsaso honetan dena ez da goibel. Euskararen erabilpenean ezuste ederra aurkitu dugu arestian aipatu *Ertzainak* teleaioan. Euskalkien jokaera oso zaindua da. Harrigarria bada ere, Bergarako doinu eta guzti. Mendealdeko haizeek txoria mugitu dute. Ea oraingoan ETB-ko beste eremuetan kutsatzen diren!

Ertzainak euskara jatorrean berba egiten, hau da hau paradoxa!

Barearen *travelling*-a

Ramon Barea bilbotarra Euskal Herriko ikuskizunen langile agortezina da. Antzerkigintzan (*Cómicos de la Lengua*, *Karraka*...) hiru hamarkada baino gehiago eten gabe

sorkuntzan. Zinemana, berriz, aktore (gehienetan bigarren mailako paperetan) Euskal Herriko zinemagileen film ia guztietan.

Hala eta guztiz ere, azken aldi honetan zabaldu duen ildoak izango dugu hizpide. Hau da, Barea zinegile. Emaitzak hor daude, bi laburmetraia —*Adiós, Tobi, adiós* (1995) eta *Muerto de amor* (1996)— eta luzemetraia bat *Pecata minuta* (1999).

Adiós Tobi, adiós laburraren emaitza ordurarte antzerkian zabalduko estetikarekin lotzen da. Karrakan izandako lankideak bertan ziren. Ironia zoroa eta egoera xelebre break pantailan. Bilboko teatro taldearen zigilua nabaria zen zakur koittadu baten istorio korapilatsuan.

Muerto de amor bigarren urratsa izan zen eta zur eta lur utzi gintuen. Euskal laburmetraiagintzan maisulana dela esango nuke lotsarik gabe. Karrakakeriak ahaztuta zinema klasikoaren arima bereganatzen du. Kanposantu baten inguruan gertatzen den anekdota bat zirrargarri bilakatzen da, kontaketa fin eta biribil baten bitartez.

Bi eskailera hauek gainditurik film luzea eskura zuela ematen zuen. *Pecata minuta* pantailara heldu da eta egia esan, motel eta hotz utzi gaitu. Antzezlanak ikusita dudu-muda handiak sortarazten zituen filmaren moldaketak.

Gidoia oso laburra da film luze bat egiteko. Istoriarik gabe ezin baita ordu eta erdiko zinta bat osatu. *Pecata minuta*-ren mamia labur on bat egiteko baliagarria izan zitekeen. Formato luzean eskas geratu zaio teknika aldetik nahiko landua izan arren.

Zilegia da film baten sorkuntzan ariketa estetiko bat baino ez egitea edo gairik, mezurik eta gidoirik zorrotzena aurkitu arte filmaketa ez hastea izango litzateke egokiena?

Arestiren itzal luzea

Datorren urtean Gabriel Aresti hil zenetik hogeita bost urte beteko direla gogora ekarri digu Bilboko Bidebarrietan jarritako erakusketa batek. Hain zuzen ere, Bilboko Bidebarrietako kudeatzailea den Joseba Agirreazkuenagak

Maskarada antzerki taldeari *Harrizko Aresti Hau* antzezlan berriz taularatzea eskatu dio. Lan osoa berreskuratzea oso garestia izango delakoan moldaketa laburragoa egiteko asmoa dute.

1986an, orain dela hamalau urte, estreinatu zen *Harrizko Aresti Hau*. Euskal Herrian eginiko ikuskizunik abangoardistenetakoa, zalantzarik gabe. Poesia, antzerki klasikoa, maskarak, Oskorri musika taldea zuzen-zuzenean, ikus-entzunezko bitartekoez apaindua... Antzerki emanaldi biribila.

Zoritxarrez oso emanaldi gutxi egin ziren, garai haietan euskal antzerkian inork gutxi sinesten baitzuen. Urte haietan ez zegoen antzoki sare iraunkorrik, Maskaradak ez zuen sekula sosik jaso erakundeetatik, euskal antzerkiaren ikuslegoa trinkotu barik zegoen... egoera latza eta gogorra antzerkigileentzat.

Gaur, berriz, burutu nahi duten *Harrizko Aresti Hau* lanaren moldaketa berriak formato txikiko sare osatua aurkituko du. Ikusleak ere normalizatu egin dira eta Bilboko taldearen diru poltsa ez da hutsik izango, iaz Maskaradak dirulaguntza ederra jaso baitzuen Eusko Jaurlaritzak emanda. (Dirulaguntza hau ez da Arestiri buruzko lana taularatzeko, antzezlan berri bat baizik.)

Nola aldatzen dira gauzak kamarada?

Ez dakigu estreinaldi berrirako zeintzuk pasarte gordeko dituzten. Dena den, gogora dezagun antzezlanaren amaieran Arestik (aktore baten bitartez, jakina) esaten zuena:

Gure euskara dignifikatu behar dugu, gaurko bizitze modernoarentzat tresna sufiziente bat izan dadin. Bien bitartean, gure zazpi poesi liburu zazpi erdera diferentetara itzultzen ez diren bitartean, gure teatro mutilak euskal antzerki bat New York, Londres eta Moscura eramatera deituak ez diren bitartean, nobel sari bat irabazten ez dugun bitartean, debekatuta dago, nik debekatzen dut, inork ez du aurrerantzean txisturik joko, inork ez du aurrerantzean ezpatadantzarik dantzatuko, inork ez du irrintzinarik botako, inork ez du zortzikorikan kantatuko, inork ez du txapelik jantziko.

Hau komeria vs. La noche de...

ETBn badira ikuskizunei buruzko bi saio. Tauletan gertatutakoa jasotzen duenak aurreneko denboraldia (40 bat saio, hain zuzen) bete berri du. Pantailari begira dagoenak, aldiz, 200 saioen marka hautsi du. Lehenengoak, *Hau komeria* (*Detrás del gallinero*, gaztelaniaz) kultur saioak eta bigarrenak *La noche de...*-k bi norabide kontrajarri hartu dituzte.

Nahiz eta eremu hauetan irudia nagusi izan, telebistako saio biek berba hartu dute oinarri. Bietan hogeitabat minutuko informazioa isildu barik igortzen da. Dena den, zinemari buruzkoa den *La noche de...* saioak hizkera arrunta, herritarra eta zuzena erabiltzen duen bitartean *Hau komeria*-k berbaldi berezia, iradokorra eta poetikoa pantailaratzen du. Lehenengoak erraz estu lotzen du edonor, bigarrenak, aitzitik, antzerkiak ondo jantzita egotea eskatzen du.

La noche de...-k formato aitzindaria aurkitu du eta ondorioak ezin hobeak dira. Egia esan, zinemak gaur gizartean bizten duen miresmen distiratsuak bidea errazten du.

Hau komeria-k, berriz, antzerkiak duen urruntasuna jasaten du. Baina gainera, honen formatoak ez du ahalbidetzen inolako hurbiltasunik. Oso gutxi saiaten dira saioa ulergarria izan dadin. Izan ere, antzerkiak eta dantzak herriratuko luketen bitartekoren bat beharko.

Irailean kultur telebista biek programazioan jarraituko bide dute. *Hau komeria*-koak iraganari begiratu barik 2000. urteari dagokion telebista burutzeko gai izango ote dira?

Pop-rock zeruan iparrizarririk ez

Euskadi Gaztearen esatari bati entzun nion urte hasieratik uda bitartean disko berri bat astero aurkeztu zuela. Hau da, euskal musikagintzaren lantegian gori-gori ari dira sortzen. Oparo eta emaro dugu euskal musika garaikidea (rock, pop, folk...).

Kantitatea begi bistan dago. (Gainera, kalitatea ere ez da makala.) Gaur egun, patrika partikular batek ezin dio aurre egin diskodendetan euskal apalategietan agertzen den orori. Halere, nire hausnarketa ez da kantitatearen harian izango. Nire kezka pop-rock eremuari falta zaion talde berritzailean datza.

80ko hamarkadan Itoiz, Hertzainak, Kortatu izan ziren euskal rockaren ikurrak. Kiroldegiek gainezka egin zuten. Jarraian, Negu Gorriak taldeak hartu zuen lekukoa. Baina XX. mendearen azken urteotan iparririk gabe ote gabiltza. Talde ugari firmamentuan eta argi deigarria ematen duen inor ez.

Fermin Muguruzak sortu berri duen *Sound System Brigadista* lana alternatiba bat izan liteke. Iazko udan Manu Chao-ren *Desaparecido*-ren kolpe arrakastatsuak astindu zituen musika independentearen bideak. Ferminnek, haren lagunak, euskal unibertsoan du erronka. Datozen hilabeteetan izango dugu erantzuna.

Bien bitartean rock izar hautsa ugari eta iparrizarririk ez. ♪